

Mitrovits Miklós

A remény hónapjai...

A lengyel szolidaritás és a szovjet politika
1980-1981

Napvilág Kiadó

Dugonics András:
Magyar példa beszédek és jeles mondások

Ellenközök.

Harmat nem eső.

Gyűszű nem öv.[1]

Pis nem húgy.

Suba nem bunda.

Tó nem tenger.

Ránc nem gallér.

Guba nem suba.

Kankó nem dolmány.

Szűr nem palást.

Süveg nem csákó.

Szőr nem gyapjú.[2]

Kucsma nem kalpag.

Tarka nem szarka.

Egres nem szöllő.

Paripa nem kanca.

Karvas nem hegedű.

Bicsak nem kés.

Gúzs nem kolbász.

Falu nem város.

Vessző nem fa.

Kemence nem velence.

Fót nem ruha.

Nyúl nem borz.

Gond nem játék.

Kapta nem csizma.

Bot nem fegyver.

Egy virág nem tavasz.

Egy fűcske nem tavasz.

Egy tehén nem csorda.

Egy tehén nem gúlya.

Szolga nem Úr.

Tót nem ember.[3]

Taliga nem szekér.

Madzag nem kötél.

Paraszt nem nemes.

Egy ember nem szám.

Egy sátor nem vásár.

Egy nap nem a' világ.

Egy szó nem ember ölés.

Pénz nem garas.

Marok nem véka.

Egy juh nem nyáj.

Egy kanca nem ménes.

Egy ökör nem gúlya.

Egy malac nem csürhe.

Kása nem étek.[4]

Egy barát nem szerzet.

Egy katona nem sereg.

Egy város nem ország.

Egy gúgyű nem kéve.

Egy szoba nem ház.

Egy kápolna nem templom.

Egy Tizedes nem Úr.

Villa széna nem petrence.

Petrence nem vontató.

Vontató nem bagja.

Bagja nem kazal.

Aszszony nem ember.

Gyermekek nem suttyó.

Lábra való nem gatya.

Bakkancs nem csizma.

Vaskó nem kard.

Ködmen nem mente.

Kéve nem körösz.

Körösz nem asztag.

Cipó nem kenyér.

Aba nem Posztó.

Szál fa nem erdő.[5]

Légy nem madár.

Torok nem bördön.

Hegedű nem böggő.

Salak nem arany.

Vörös nem véres.

Bak fing nem ágyú.

Szennyes nem kormos.

Lánc nem tánc.

Fölhő nem pára.

Hat ház nem falu.[6]

Hol Istennek templomot építenek, ott mindgyárt az ördögnek is kápolnát állítanak.[7]

Nem minden ember emberséges ember.

Nem minden gomba jó gomba.

Szép, mint a' ki fordított hurka.

Kövér, mint a' csuka.

Kövér, mint a' hízlalt deszka.

Kövér, mint a' fel fútt lapocka.

Piros, mint a' lisztes zsák.

Gömbölyű, mint a' nyárs.

Egészséges, mint a' mételyes Júp.

Fris, mint a' tekenős béka.

Könnyű mint az ólom madár.

Högyös, mint a' gömb.

Kerek orcájú, mint a' csikóé.

Ártatlan, mint pemét a' kemencétűl.

Szép, mint a' tulsó sor az innenttsóhoz képpeszt.

Föl felé nő, mint az ökör fark.

Örül, mint kinek a' háza ég.[8]

Örül, mint a' ki házába szorúlt, midőn teteje ég.

Szokta a' dolgot, mint Cigány a' szántást.

Szépen éenekel, mint őszkor a' tprücsök.

Oly köllemetes szava, mint annak az erdei Fűlemülének, mely a' bárányokat nyeggeti.

Kondor hajú, mint a' vas szeg.

Meszsze országot járt bé, mint a' tehén fark egygyik far pofátúl a' másikhöz.

Úszik, mint a' fejsze.

Fehér a' háza, de fekete a' kenyere.

Hintós kocsi, kender hám. Nemes ember, szűr dolmán.

Nem olyan rút az ördög, a' mint festik.

Sűrű méhely ritka köntös.

Vak veti világtalannak szemére.

Más házában szemes, magájében vaksi.

Vizre visz szomjan ereszt vissza.

Olyan az ördög: sokat ígér, keveset ad.

Tud hozzá, mint Lantosa' tiz parancsolathoz.[9]

Vajudnak a' högyek, de ime csak egeret szültek.

Kicsin a' koldus, de elég nagy a' bottya.

Hogy nagy korsót csinál oly fogadást téve, Korong forgás után egy kis csupor léve.

Ha ily drága a' szalma, mint lészen a' széna.

Sűrűn vetik a' jót, de ritkán kél.

Acéllya jó, de kohája rossz.

Szemesnek a' játék, vaknak alamizsna.

Kicsin csupor, nagy kanál.

Melegen kezdette, hidegen végzette.

Tüzesen kezdette, fagyosan végzette.

Fekete hóllónak fekete a' tojássza.

Két éles pallost nem látni egy hüvelyben.

Az üdő néha anya, néha mostoha.

Az egészségnek izét a' betegség adgya elő.

Nagy szemű búza, mint a' mák.

Ha éj nem volna, a' napot nem szeretnénk annyira.

Kicsin a' nagy mellett még kissebb.

Tűz víz, vigyázz.

Nagy a' kicsin mellett jobban ki teccik.

Nem tarthat örökké, mint a' Lévai kemence.[10]

Néha a' fehér, és fekete meg egygyeznek.

Csak egy módon jövünk e' világra, ezer mondunk a' ki menetelben.

Kurta az idő a' szerencsés embernek, de a' szerencsétlennek hosszú.

Magyar volnék, ha üdő lőne hozzá.

Ha csak el halgatták meg nem bocsátották.

Édes ám, de mérges.

A' kevés nem árt, a' sok nem használ.

Köszönöm de nem iszom.

Ha a' szükség bé köszön az ajtón, a' szeretet akkor az ablakon ugrik ki.

Minden óság először újság volt.

Mindég mást beszél, mint Bodóné, mikor a' bor árát kérik.

Az éj mindennek ellensége.

A' mi bővben redves, szükében kedves.

Nem hójag: hogy fel fújják.

Nem falu: hogy fel dujják.

Lovagnak mondgya magát, de a' kenderbűl se teccenék ki.

Meg jobbúlt, mint a' Farkas kölök.

Okos, mind a' nádi veréb.[11]

Hajó mellett úszni hívság.

Ló mellett gyalogni bolondság.

Akkor beteg az orvos, mikor mások egészségesek.

Akkor lesz rosszúl az orvos, mikor mások gyógyúlnak.

El jön a' hajnal, ha nem kukorikol is a' kakas.

Ha el fogy is a' hold, neve meg marad.

Hol az érzékenség nyertes; vesztes a' nyugodalom.

Nem mind lencse, a' mi lapos.

Nem mind arany, a' mi fémlik.

Nem mind gomba, a' mi hamar nő.

Nem mind barátod, a' mi hizelkedik.

Nem mind katona, a' ki kardot hordoz.

Nem mind Úr, ki oldalba szúr.

Nem mind kövér, a' mit hizlálnak.

Nem mind Júhász kinek bottya van.

A' Sajtot hámozza, a' lovat hántya.[12]

Néha az aszszony is ember.[13]

Nem mind kicsin, a' mi ócsó.

Nem mind Pap, kinek fején a' korona.

Nem mind málé a' mi pite.

Nem mind hintó, a' mi híntáz.

Nem mind bors, a' mi gömbölű.

Nem mind kasza, a' mi horgas.

Nem mind tyúk, a' mi kodácsol.

Nem mind okos, a' mi tanúlt.

Nem mind ügyész, a' mi nyelves.

Nem mind harang, a' mi szól.

Nem mind hal, a' mi úszik.

Nem mind kutya, a' mi ugat.

Nem mind oroszlán, a' mi ordít.

Nem mind Német, a' mi németül beszél.

Nem mind Tót, a' mi hizelkedő.

Nem mind Cigány, a' mi cigánykodik.

Nem mind Oláh, a' mi oláhkodik.[14]

Nem mind Orosz, a' mi orosz kodik.[15]

Nem mind Rusnyák, a' mi Rusnya.

Nem mind föl hő, a' mi pára.

Nem mind kóldús, a' mi kér.

Nem mind jó, a' mi jónak teccik.

Nem mind fő, a' mi bő.

Nem mind rossz, a' mi kosz.

Nem mind káka, ami csomótlan.

Nem mind öreg, a' mi vén.

Nem mind erős, a' mi vastag.

Nem mind szegény, a' mi fótosan jár.

Nem mind kevély, a' mi ünneplőt visel.

Nem mind arany, a' mi sárga.

Nem mind Cigány, a' mi barna.

Nem mind patyolat, a' mi fehér.

Nem minden nap, vagyon nap.

Nem mind pöcsét alatt hever az igazság.

Nem mind szakács, kinek kezében a' nagy kanáll.

Nem mind végig szép a' szép.

Kéntelen néha a' szemes, hogy a' vaktúl vezettettessék.

Másnak kalácsot ígér, maga kenyérébe se eszik eleget.

Az emberiséget sűrűn vetik, de alig kél.

Rút leánnak is szép a' pénzze.

Halad, mint a' Rák.[16]

Jól töttöd helyébe roszt várj.[17]

Hadd homálosodgyék a hold, csak a' nap tarcson igazat.

Ha nincs szekered, készen tarcsd talpadat.

Törd bé fejét, még ő haragszik.

Nem csak ezüst tálbúl
De hitván táskábúl.
Szednek vajas pogácsát.

Mondgy igazat; bé törik a' fejed.

Az atyát (ha jó) szeretni kell; ha rossz, túrni.

Másnak sokat, magának leg kevesebbet kell engedni.

A' rák övésben több a' munka, mint a' jól lakás.

Elég cseresnyéje, de férges.

Elég ruhája is, de rongyos.

Sokat akar a' szarka, de nem bírja farka.

Ha ügyekszik is a' röst, kevésre megy napjában.

Szolgál az üdő, de senkire se várakozik.

Apja is ember volt; vas villával ötte a' szérdéket.

86Okos az Alpári ember[18]

Szereti, mint kecske a' kést.

Szereti, mint ördög a' tömént.

Szereti, mint Zsidó a' köröszöt.

Szereti, mint eb a' gereben nyalást.

Lassan jár, mint fenkő a' kaszán.

Léptet mint a' nyil.

Szuszogva jár, mint a' Villám.

Éles, mint a' beretva fok.

Kemény, mint a' tehén gané.

Tartós, mint az őszi virág.

Alázatos, mint a' Páva.

Örül, mint a' fogóba esett egér.

Örül, mint a' macska körömbé esett patkány.

Örül, mint a' kalickában a' csizik.

Tűz víz nem ellenkezik úgy egymással, mint ez amazzal.

Soha Farkasbúl bárány, Cigánbúl Paraszt.

Reá akadt kasza az ő kövecscsére.

Uri bicsak, fa nyele.

[1] Gyűszűnek (avvagy mások tűszűnek) mondgyák azt a' varrott kettős szíjjat, melybe pénzzöket tőszik, és magokat vele által övedzik. Most már a' papiros pénzet nyakra valójokban hordozzák, kik azt el rejteni akarják.

[2] Nagy vetekedés volt régen a' tanuló Filozofusok között arról: ha a' kecskének gyapja lenne é, vagy szőre. Az öregekhez menván e' kérdés (ha valami hasztalan vetekedést hallottak) csak hamar azt szokták mondani: iterum de lana caprina? ismét a' kecske gyapján a' vetekedés?

[3] A' kuruc járásban ide tova nyargalódván a' kurucok; egy Tót emberre vetették szemeiket, ki ugyan szalad vala előre. Utánna a' kurucok azt kiáltották: Meg ály ember! Melyre amaz a' szaladás között azt felelte: Nem vagyok én ember, mert én Tót vagyok. Ez után még jobban előre hánta a' görcsöket.

[4] Ezt a' szavat étek, vagy étel nem igen szórogattya a' Magyar minden eledelre: hanem mind egygyikét maga nevéen nevezi, például: add elő a' levest, a' tehén húst, a' gombócot. Csupán csak egyhez ragasztja az étek, vagy étel szót; úgymint: add elő a' túrús ételt, az akár galuska, akár metélt, vagy akár mi más légyen. Azt tartják tehát: hogy a' Magyaroknak csak egy étele vagyon. Jól mondják tehát: hogy a' kása nem étel; mert soha se hallani: hozd bé a' kása ételt.

[5] A' Parasztoknak meg vala tiltva az Uraságtól: hogy (mivel amúgy is kevés a' fa) szélben az erdőt ne vagdallyák; hanem fát az Uraság emberétől kérjenek. Minden parancsolat után is elment az erdőbe egy paraszt, és egy szál fát le vágott. A' Csőszök egyszeribe meg ragadták őtet, meg is kérdezték; hogy merészlette az erdőt vágni? Én Uram (felele az egygyűgyű paraszt) a' parancs ellen nem vétettem, mert az erdőt nem bántottam, hanem egy szálát vágtam. Hallottam is az apámtól: hogy a' szál fa nem erdő.

[6] Igaz is: mert van egy mező város, melyet Hat háznak neveznek. Ez tehát nem falu.

[7] Ezen ördög kápolnáján értődik a' kocsma, vagy faluban a' csap szék. A' templomok mellett vannak.

[8] Némely embernek háza meg égett, és ő ezen szörnyű képpen nevetett. Jó kedvének okáért kérdeztetvén, így szóla: Bolond volnék: ha azokért, melyek meg égtek, inkább siránkoznám, mint azokért, melyek meg maradtak, nem örvendezném.

[9] Bőcsőjétől fogva, egész koporsójáig tanították Lantost a' tiz parancsolatra; de meg nem tanulta. Mert: ha annak csak nevét is hallotta, nem volt erő mely őtet helybe tarthatta volna. Ha úttját tudta volna, talán e' világból is ki szaladott volna. Hallani: hogy még most is szalad.

[10] A' Lévai Bírák el hivattatták Pestről egy kemence állítót, ki a' város' házába fel állította a' drága kemencét. De le is dőlt azon éjjel. Meg haragúdván a' Bírák, tölle a' le dőlésnek okát kérdezték: Ő erre csak azt felelte: hogy nem tarthatott örökké. A' te béred is (mondanak amazok) egy pörcentésig.

[11] A' Házi verébtől abban különböz a' nádi veréb, hogy ez amannál kissebb, feje pedig feketés. A' házi verebeket hálloba keríteni, nagy csuda, a' nádasiakat könnyű: úgy is teccik, mint ha a' háziak okosabbak lennének. Ellenzőül mondjuk tehát, midőn a' nádasi verébnek okosságot tulajdonítunk – Mondják azt is: hogy a' nádi veréb oly ostoba, hogy éjjeli ganéját reggel meg eszi. Igaz é? nem é? lássák a' madarászok.

[12] A' lovat szoktuk fel hámozni, a' Sajtot pedig és kenyeret hántani, vagy héjjazni.

[13] Az aszszonyt akkor mondják embernek, mikor meszszerül látják, és nem tudják: mi. Imhol (mondják) amott jö egy ember.

[14] Az Oláhnak tulajdonsága az a' roszbán: hogy alattomban mász, még az embert agyon üti.

[15] Árpád' üdejében híres tolvajoknak kellett lenni az Oroszoknak (vagy az akkori irás szerint Orozoknak) mivel még most is Orozva jár annyit térszen, mint lopva jár. A' tiz parancsolatban is a' helyett ne lopj, így vagyon a' Katolikusoknál: ne oroz.

[16] A' mit a' Tudákosságban héányos mekkoraságnak (vagy is adósságnak) mondunk; azt a' ráknak járásával világossíttjuk. Mert ez nem hogy előre mienne, hanem hátra mász, úgy a' héányosok is vagy is az adósok nem előre, hanem hátra lépnek.

[17] Hány ezer példánk van, melyekből világosan láttjuk: hogy jó tetteinkért rosszat fizetnek. Itt egy példát se hozok elő: mert mindenik ezret tud.

[18] Ez a' köz mondás Árpád' üdejében származott. Minő esztelenségeket vitt végbe Zalán, az a' híres Alpári fejedelem, tudgyák a' tudós Magyarok. Egy embernek esztelensége reá szárad az egész helysége.